

Kytice- Karel Jaromír Erben

Karel Jaromír Erben

- 1811- 1870
- archivář
- 3. etapa Národního hospodářství- vznik vrcholných vlasteneckých děl
- Výchova k vlastenectví
- Kytice psána 20 let- některé balady byly zveřejněné dříve
- Český básník, prozaik, sběratel lidové poezie
- Psal do časopisu Obzor
- Představitel romantismu
- Sběratelství starých českých pohádek, říkadel, pověstí
- Zemřel na tuberkulózu
- Další díla: Soubor českých pohádek
- Další autoři:
  - Božena Němcová (Babička)
  - Josef Kajetán Tyl (Fidlovačka)

- povzvednout českou literaturu a jazyk

působil v době národního obrození: - kulturní a politické hnutí

- počátek spadá do 70. let 18. století
- konec 50. léta 19. století

dělí se na 4 etapy:

- fáze „obranná“: 80. léta 18. st.-1805, J. Dobrovský
  - převládá klasicismus, utvářejí se základy obrozené literatury
- 2. fáze: 1806-1830, J. Jungmann, Fr. Palacký, P. J. Šafařík, J. Kollár, V. K. Klicpera, J. N. Štěpánek, F. L. Čelakovský
  - doba napoleonských válek, vytváří se jazykový program, v literatuře se uplatňuje preromantismus
- 3. fáze: 1830-1848, J. K. Tyl, K. H. Mácha, K. J. Erben
  - doba mezi revolucemi, literatura se sblíží se životem, proniká romantismus
- 4. fáze: 1848 - 50. léta, K. H. Borovský, B. Němcová
  - demokratická orientace literatury, směřování k realismu

ROMANTISMUS

- 1. pol. 19. stol
- netypický hrdina
- netypické prostředí
- nestandardní láska

Název díla: Kytice

Literární směr, období: Romantismus, národní obrození 1.pol. 19.stol.

Čas: není určeno

Místo: není určeno

Literární druh: lyricko-epický

Literární žánr: balada

Forma psaní textu a vyprávěčská f.: poezie, er-forma

Jazyk: spisovná čeština, mnoho archaismů, zvukomalba, přímá řeč, rýmy

Téma díla: Balady mají vyhraněný děj, vyplývající z nějakého hrůzného činu, jehož se někdo dopustil, lidské neštěstí, které si člověk způsobí sám, za své činy je potrestán

Hl. myšlenka: nevyplatí se lhát, nešťastná láska, když chce být někdo chamtivý, udělá pro to cokoli, lidské neštěstí, které si člověk způsobí sám, za své činy je potrestán

Kompoziční vrstva: 13 balad (původně 12), básně s tragickým koncem, většinou psány formou dialogů, chronologický postup

Další části: 13 - Kytice, Poklad, Svatební košile, Polednice, Zlatý kolovrat, Štědrý den, Holoubek, Záhořovo lože, Vodník, Vrba, Lilie, Dceřina kletba, Věstkyně

Děj:

Kytice a Věstkyně - upomínají na lidovou tvorbu a poezii

Kytice

Matka zemře, děti pláčou na hrobě, tak se vtělí do květiny - mateřídoušky. Matka představuje vlast, děti národ.

Věstkyně

Skládá se z úryvků šesti lidových pověstí o české zemi. O Libuši, jež pošle pro Přemysla Oráče a na zem dopadne hlad, dokud on nedoorá své pole. O Libuši, která věští založení Prahy a položí svého prvorozeného syna do vody, než nastanou dobré časy. O Karlu IV. a kolébce. O kostelu se zlatým zvonem, který se zaryje do země, dokud se neobnoví ctnosti, láska, víra a naděje. O tom, že by se Češi měli sjednotit k jednomu náboženství. O půlce sochy, která by potřebovala hlavu (rozum) a srdce, aby bylo dobře.

Druhá a druhá odzadu (tj. předposlední)

Poklad a Dceřina kletba - o porušení vztahu matka-dítě

Poklad

Vdova s dítětem jde na Velký pátek do kostela a cestou narazí na otevřenou skálu, v níž je síň plná pokladů. Matka tak položí dítě a běží domů se stříbrem, pak se vrací, bere zlato. Když doběhne domů, zjistí, že se poklad změnil v kamení a hlínu. Skála mezitím zmizela s pokladem i dítětem. Další rok opět na Velký pátek se skála zase otevírá a matka nalézá své dítě. Bere si ho a nic nedbá pokladu. Modlí se k Bohu

Dceřina kletba

Dívka říká, že zabila holoubátko, dítě a od žalu jí může pomoci jen oprátka. Přitom proklíná svého milého i svou matku, že za její neštěstí mohou oni.

Třetí a třetí odzadu

Svatební košile a Vrba (v novém vydání je namísto Vrby Lilie, která se ale do komponovanosti nepočítá) - téma přeměny člověka

Svatební košile (množné číslo)

Osamělá dívka se modlí k panně Marii (Buď mi milého vrať, nebo mi život zkrát -> provinění) a myslí na svého milého, jenž už dávno odešel do války a pro něhož tkala košile. Tu se on objevuje za oknem a nabádá ji, ať s ním jde pryč. Dívka poslechne a letí s ním. Cestou odhazuje modlicí knížky, růženec a křížek po matce. U hřbitova pochopí, co se na ní chystá a lstí donutí upíra skočit přes zeď prvního. Sama se mezitím schová v márnici. Pak ona i upír přesvědčují umrlce a nakonec kokrhá kohout a tím je zachráněna.

Vrba

Pán se ptá své paní, jak je možné, že je ve dne zdráva, ale v noci jako mrtvá. Řekne mu, ať se tím nezabývá, že je jí to souzeno. Pán neposlechne, jde za babkou, jež mu řekne, že paní se v noci vtěluje do vrby. To se pánovi nelíbí a vrbu skácí. Tím zemře i jeho žena a ze syna je sirotek. Nakonec z vrby udělá kolébku, z jejích větví si chlapec bude dělat píšťalky a tak rozprávět s maminkou.

Lilie

Dívka si nepřála být pohřbena na hřbitově, ale v lese. Tam na jejím hrobě vykvetla lilie, která v lidech vzbuzovala touhu. Místní pán ji objevil, když na honu chtěl skolit laň. Dal ji přenést do své zahrady. Tam zjistí, že lilie v noci chodí po sadě a mluví, bojí se světla. Nabídne jí ochranu, když se za něj vdá. Dá mu i syna. Pán však musí do boje a opatrovníci určuje svoji matku. Tak pravidla nedodrží, a když se pán vrací, je lilie i dítě mrtvé. Matce nakonec přeje to samé.

Čtvrtá a čtvrtá odzadu

Polednice a Vodník - nadpřirozené bytosti zasahují do lidských vztahů

Polednice

Dítě zlobí, neposlouchá matku, která vaří otcí oběd. Ta mu vyhrožuje a volá polednici, jež opravdu přichází. Matka dítě brání. Otec, jenž vzápětí přijde, je křísí, ale dítě je již po smrti.

Vodník

Dcera i přes matčiny námitky jde prát šátky do rybníka, propadne se pod ní lávka a dostává se do vodníka světa. Stává se nedobrovolně jeho ženou a má s ním i syna, její jediné potěšení. Nakonec ho přemluví, aby ji pustil naposledy se rozloučit s matkou. Dovolí jí to od klekání do klekání a nesmí nikoho objímat. Matka nechce dceru pustit, schovají se proto v komoře. Přichází vodník, chce večeři, rozestlat, pak nakrmit dítě. Matka dceru nepouští a říká mu, ať dítě přinese. To on udělá, ale utrhne mu hlavu.

Pátá a pátá odzadu

Zlatý kolovrat a Záhořovo lože - téma viny, vykoupení, pokání

Zlatý kolovrat

Pán se zastaví v chaloupce a zamiluje se do prosté Dory a chce si ji vzít. Její nevlastní matka mu chce ale provdat druhou dceru, proto společně cestou v lese Doru zabijí, odeberou jí nohy, ruce a oči. Král nepozná rozdíl, vezme si druhou dceru. Odjíždí do boje. Mezitím stařeček v lese nachází tělo a posílá své páže do zámku prodávat zlatý kolovrat, přeslici a kuželíček za nohy, ruce a oči. Ty připojí k tělu, Dora ožije. Když chce sestra pánovi něco upříst, kolovrátek mu prozradí celý příběh. Pán Doru najde a vezme si ji. Matce a sestře udělá to, co ony Doře.

Záhořovo lože

Otec upsal syna ďáblu a ten se vydává do pekla získat listinu zpět. Cestou potká Záhoře, jenž ho chce zabít (jako spoustu jiných poutníků), ale nakonec se domluví, že ho nechá, když se pak chlapec vrátí a poví mu, jak to v pekle vypadá. Za rok se chlapec vrací a vypráví, že Satan nakázal pod pohrůžkou křížem listinu vydat, ďábel však neposlechl, ani pod výhrůžkou mučení pekelnou koupelí a železnou pannou. Až při výhrůžce Záhořovým ložem blánu vydal. Záhoř se zděsí a poutník mu poradí, aby se kál a modlil, dokud se k němu nevrátí. Také zarazí jeho zabijácký kyj do skály. Za devadesát let se poutník vrací jako biskup se svým pomocníkem. Chce se občerstvit, a pomocník najde růst za skály krásnou jabloň, vedle stojící pařez zakazuje mu utrhnout jablko, neb ji nesázal. Když strom uvidí biskup, může utrhnout, protože vyrostl ze zaraženého kyje. Šťastně se shledá se Záhořem - mluvícím pařezem a pak oba v klidu zemřou a jejich duše se promění v holubice.

Šestá a šestá odzadu (tj. prostřední)

Štědrý den a Holoubek - téma lásky a smrti

Štědrý den

Dívky Marie a Hana v adventu předou len a jdou se podívat na jezero. Když vysekají díru, má se jim zjevit ženich. Haně se zjeví myslivec Václav, Marii však jen kostel, svíce, rakev. Do roka se Hana vdá a Marie zemře. O dalším adventu předoucí dívky radši nechtějí znát, co je čeká.

Holoubek

Mladá žena jde okolo hřbitova a pláče, neboť jí zemřel manžel. Potká však nového muže, pro starého truchlí sotva tři dny a za měsíc se vdává. Nad hrobem manžela vyrostl dub a na něm sedává bílý holoubek. Ten ženě jdoucí okolo zpívá pravdu, že manžela otrávila. Ta to neunesla a utopila se v řece. Je pochována u břehu bez pořádného hrobu.

Jazyk:

- První a poslední jsou shodné (Kytice, Věštkyň – naděje a víra v lepší budoucnost)
- Stručnost - malý obsah, hodně informací
- Lidové tradice, pověsti, nadpřirozeno, křesťanství
- Anafora, zvukomalba, přirovnání, metafora, personifikace, elipsa
- Tehdejší čeština – dnes knižní